

Vergaderjaar 2015–2016

21 501-08

Milieuraad

Nr. 595

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 1 december 2015

De vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de brief van 23 november 2015 over de geannoteerde agenda van de Milieuraad van 16 december 2015 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 594) en over de brief van 16 november 2015 over het verslag van de Informele Milieuraad van 26 oktober 2015 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 593).

De vragen en opmerkingen zijn op 25 november 2015 aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu voorgelegd. Bij brief van 1 december 2015 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Van Dekken

De adjunct-griffier van de commissie,
Koerselman

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave	blz.
Inleiding	2
Geannoteerde agenda Milieuraad 16 december 2015	2
<i>NEC-richtlijn</i>	2
<i>Circulaire economie</i>	4
<i>Terugkoppeling klimaattop</i>	7
<i>Tussentijdse evaluatie EU Biodiversiteitsstrategie</i>	7
<i>Presentatie werkprogramma EU-Voorzitterschap</i>	9
Verslag van de Milieuraad d.d. 26 oktober 2015	9
<i>Herziening EU Emissiehandelssysteem</i>	9
<i>2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling</i>	9
Overige	9

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad. Zij hebben hierover enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de agenda van de Milieuraad. Zij stellen de volgende vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de agenda voor komende Milieuraad.

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het verslag van de Milieuraad op 26 oktober 2015 en de geannoteerde agenda van de Milieuraad op 16 december 2015. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van deze fractie nog een aantal vragen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de agenda voor de komende Milieuraad.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en zij hebben de nodige vragen ten aanzien van de komende Milieuraad d.d. 16 december 2015.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Milieuraad. Zij willen graag nog enkele vragen stellen.

Geannoteerde agenda Milieuraad d.d. 16 december 2015

NEC-richtlijn

De leden van de VVD-fractie constateren dat het voorstel voor de nieuwe NEC-richtlijn (National Emission Ceilings) plafonds vaststelt voor 2020 en 2030. Het Europees parlement is er voorstander van om ook een bindend plafond vast te stellen voor 2025. Nederland kan zich daar niet in vinden, omdat het – gezien de investeringscyclus van bijvoorbeeld bedrijven – efficiënter kan zijn de maatregelen dichter naar 2030 te treffen. In hoeverre is er in de Raad een meerderheid voor dit Nederlandse standpunt?

De leden van de VVD-fractie constateren dat een aantal lidstaten nog geen definitieve positie heeft ingenomen ten aanzien van het voorstel, omdat ze nog niet klaar zijn met het doorrekenen van hun kosten-batenanalyse. Wanneer ronden deze lidstaten naar verwachting deze doorrekeningen af?

De leden van de VVD-fractie merken op dat Nederland als voorzitter dit dossier hoopt af te ronden. Hoe realistisch is dit, gezien het feit dat sommige lidstaten nog geen definitieve positie hebben ingenomen? En hoe gaat Nederland als voorzitter om met de openstaande punten voor wat betreft niet-methaan vluchtige organische stoffen (NMVOS) en het methaanplafond?

De leden van de PvdA-fractie zijn tevreden dat de NEC-richtlijn EU-breed inzet op een afname van luchtverontreiniging. Zij betreuren het wel dat verschillende lidstaten nog niet in staat zijn een positie in te nemen ten aanzien van de voor hun land voorgestelde emissieplafonds. Zij vragen de Staatssecretaris of dit gevolgen zal hebben voor de invoering van de richtlijn.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat onduidelijkheid over de kosten en baten van een methaanplafond onder de NEC-richtlijn momenteel voor bedenkingen zorgt. Zij vragen de Staatssecretaris daarom of er onderzoek gedaan is of wordt naar deze kosten en baten, en wanneer de uitkomsten hiervan bekend zijn, zodat een geïnformeerd besluit kan worden genomen. Indien er geen onderzoek plaatsvindt of heeft plaatsgevonden, vragen deze leden op basis van welke gegevens de Staatssecretaris een besluit wil nemen over de noodzaak van een methaanplafond onder de NEC-richtlijn. Daarnaast vragen zij of de Staatssecretaris een indicatie kan geven van de benodigde baten om voorstander te zijn van een NEC-richtlijn voor een methaanplafond.

De leden van de PvdA-fractie zijn bezorgd over de «onvoorziene (economische) ontwikkelingen» die mogelijk tot gevolg zouden hebben dat de doelen van de richtlijn niet gehaald (hoeven te) worden. Zij vragen de Staatssecretaris of zij meer details hierover kan geven en wat de verwachtingen zijn betreffende de kansen dat de richtlijn niet gehaald worden bij een sterkere economisch groei dan voorspeld.

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom de reductiecijfers op verkeerde gegevens zijn gebaseerd. Op welke reductiepercentages gaat Nederland inzetten? Wat wordt verstaan onder kostenefficiënte reductiepercentages? Waarom is de Raad geen voorstander van een bindend plafond voor 2025?

De leden van de SP-fractie vragen hoe groot de discrepantie is tussen de daadwerkelijke uitstoot van schadelijke gassen door auto's en de veronderstelde uitstoot, met het oog op de klimaat- en luchtkwaliteitsdoelen. Zij vragen de Staatssecretaris of en, zo ja, welke aanvullende maatregelen genomen moeten worden, zowel in Nederland als binnen Europa, om deze te halen. Is de Staatssecretaris bereid te onderzoeken in hoeverre frauderende fabrikanten kunnen bijdragen aan de kosten die in het laatste geval dan gemaakt moeten worden om de klimaat- en luchtkwaliteitsdoelen alsnog te halen? Welke mogelijkheden ziet zij om dit in EU-verband te agenderen?

De leden van de SP-fractie vragen of kan worden toegelicht waarom het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) het voorgestelde reductiepercentage voor niet-methaan vluchtige organische stoffen niet haalbaar acht voor Nederland. Op welke wijze werkt Nederland nu aan reductie van niet-methaan vluchtige organische stoffen? Welke doelstelling wordt

wanneer gehaald, en in hoeverre loopt dat uit de pas met de Europese doelstelling?

Wat is de ruimte tussen de voorgestelde methaanreductie als onderdeel van het energie- en klimaatpakket en de Europese richtlijn? Kan worden toegelicht op welke wijze en op welke termijn de Nederlandse doelstelling gehaald zal worden?

De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris of zij voor Nederland in de onderhandelingen over de NEC-richtlijn tegen het methaanplafond pleit. Deelt zij de mening dat het niet opnemen van het methaanplafond een prioriteit is voor Nederland bij de onderhandelingen over de NEC-richtlijn? Zo nee, waarom niet?

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet bedenkingen heeft over de reductieverplichtingen ten aanzien van niet-methaan vluchtige organische stoffen en ten aanzien van een methaanplafond. Zij merken allereerst op dat het rapport «Air Quality in Europe» (<http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2014>) van het Europees milieuagentschap laat zien dat methaan in hoge mate bijdraagt aan de vorming van laaghangende ozonvervuiling. Ozon heeft samen met fijnstof de grootste impact op onze gezondheid. Daarnaast is methaan ook een broeikasgas en valt het gas niet voor niets onder de Europese klimaatwetgeving. Volgens deze leden is een methaanplafond daarom niet enkel te rechtvaardigen in termen van het verbeteren van de luchtkwaliteit, maar ook in termen van het tegengaan van klimaatverandering. Deze leden vragen daarom opheldering over de bedenkingen van het kabinet, wanneer het impact assessment van de Europese Commissie laat zien dat alleen al 33% reductie in methaanuitstoot haalbaar is zonder kosten te maken. Deelt de Staatssecretaris de mening van deze leden dat een emissieplafond de afrekenbaarheid en het monitoren van voortgang versterkt en ook past bij de enorme urgentie van het luchtvervuilingsprobleem? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wijzen erop dat de veehouderij een zeer groot aandeel heeft in de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen. De herziening van de NEC-richtlijn biedt kansen om deze verontreiniging, die zeer veel schade toebrengt aan het milieu, de natuur en de volksgezondheid aan te pakken. De Staatssecretaris schrijft dat Nederland zich in de Milieuraad zal inzetten voor haalbare en kostenefficiënte reductiepercentages. Op welke reductiepercentages doelt zij hier? Deze leden begrijpen niet waarom Nederland zich verzet tegen het opnemen van een methaanplafond. Immers, methaan is een krachtig en snel werkend broeikasgas. Het verminderen van de uitstoot van methaan is een snelle en goedkope manier om forse klimaatwinst te boeken. Door het inkrimpen van de veel te grote veestapel in Nederland kan een grote reductie van methaanuitstoot snel bereikt worden. Graag krijgen deze leden hierop een reactie.

Circulaire economie

De leden van de VVD-fractie lezen dat Nederland tijdens de Milieuraad in december het belang van het circulaire economie-pakket zal onderstrepen. Zal Nederland daarbij ook ruimte hebben om het Nederlandse standpunt ten aanzien van dit voorstel voor het voetlicht te brengen?

De leden van de PvdA-fractie zijn blij dat het pakket circulaire economie op 2 december 2015 wordt gepresenteerd. De circulaire economie is de economie van de toekomst. Wel hebben zij nog enkele vragen. Zij vragen de Staatssecretaris op welke wijze zij aandacht wil vragen voor het

economische belang van dit pakket. Zal de Staatssecretaris hierbij in het oog houden dat de duurzaamheidsdoelstelling niet vergeten wordt?

De leden van de CDA-fractie vragen naar de inzet van de Staatssecretaris om concrete ambities op te nemen in het pakket circulaire economie, onder andere ten aanzien van ecodesign.

De leden de D66-fractie merken allereerst op dat voordat de Kamer de beantwoording van dit schriftelijk overleg over het circulaire economie-pakket ontvangt dit pakket hoogstwaarschijnlijk door de Europese Commissie daadwerkelijk is gepubliceerd. Zij vragen de Staatssecretaris dan ook nadrukkelijk om bij de beantwoording van de vragen haar antwoord te baseren op de daadwerkelijke inhoud van het uitgekomen pakket en de Kamer niet eerder het antwoord op deze vragen te doen toekomen. Dit tenzij de verschijningsdatum dusdanig dicht op de beantwoordingstermijn van deze vragen ligt dat dit een onmogelijk verzoek blijkt.

De leden van de D66-fractie lezen met grote instemming dat het circulaire economie-pakket één van de Nederlandse prioriteiten is tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap en dat de Staatssecretaris het belang van het pakket tijdens de aankomende Milieuraad zal onderstrepen. Deze leden moedigen dat aan, maar zijn tegelijkertijd bezorgd over de voortgang die de Staatssecretaris ten aanzien van dit pakket wil boeken tijdens haar voorzitterschap. Zij wijzen bijvoorbeeld op het onderdeel van het pakket dat betrekking heeft op storten, waarbij het vermoeden bestaat dat het verder brengen van dit onderdeel doorgeschoven wordt naar het Slowaakse dan wel het Maltese Voorzitterschap, landen die in tegenstelling tot Nederland niet best op dit onderdeel scoren. Kan de Staatssecretaris, met dit voorbeeld in het achterhoofd, gedetailleerd uiteenzetten welke onderdelen van het pakket zij precies verder wil brengen tijdens haar voorzitterschap, en op welke onderdelen zij minder de nadruk wil leggen? Kan zij vervolgens aangeven wat het effect van die focus is op de voortgang van elk van die afzonderlijke onderdelen?

Deelt de Staatssecretaris de mening van de leden van de D66-fractie dat Nederland – als grote koploper in het verwerken van afval – ten principale vól in moet zetten op álle onderdelen van het pakket, aangezien voorkomen moet worden dat er op onderdelen een valse start wordt gemaakt? Zo nee, waarom niet? Kan de Staatssecretaris toezeggen dat zij zich ten doel stelt om zo veel mogelijk voor elkaar te krijgen in de behandeling van het circulaire economie-pakket tijdens haar voorzitterschap, en om niet bij voorbaat te focussen op de relatief gemakkelijk te realiseren onderwerpen? Zo nee, waarom kan zij deze toezegging niet doen?

De leden van de D66-fractie vragen waarom plastic soep niet een onderdeel vormt van het circulaire economie-pakket, terwijl dit een serieus internationaal probleem is (zeevervuiling kent immers geen grenzen) dat zo spoedig mogelijk op internationaal niveau aangepakt moet worden? Deelt de Staatssecretaris de mening dat het uitblijven van beleid om plastic soep tegen te gaan een gemiste kans is? Zo nee, waarom niet? Is de Staatssecretaris bereid om te pleiten voor het opnemen van dergelijke maatregelen in het pakket? Zo nee, waarom niet?

Deelt de Staatssecretaris de mening van de leden van de D66-fractie dat het circulaire economie-pakket zich meer richt op marktmechanismen dan op grondstoffenefficiëntie? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kan de Staatssecretaris aangeven hoe zij deze focus apprecieert en of zij achter de gekozen focus staat? Kan de Staatssecretaris in dit verband tevens

aangeven of zij het problematisch acht dat het pakket meer gericht is op de lange termijn en het derhalve weinig tussentijdse maatregelen bevat? Kan de Staatssecretaris vervolgens aangeven wat dit betekent voor de effectiviteit, haalbaarheid en het ambitieniveau van het pakket?

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris de Kamer een reactie kan doen toekomen op het manifest «More prosperity, new jobs. Manifesto on Circular Economy Policy in the EU» (<http://degroenezaak.com/wp-content/uploads/2015/06/Circular-Economy-Package-Manifesto-20-5-2015.pdf>) van o.a. de Groene Zaak en MVO Nederland, ondersteund door een aantal grote ondernemingen. Deze leden merken op dat in dit manifest een aantal zorgen maar zeker ook een aantal kansen worden gedefinieerd ten aanzien van het circulaire economie-pakket. Zij achten een reactie van het kabinet hierop waardevol voor de verdere behandeling van het pakket in de Kamer.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het voorgestelde EU-pakket circulaire economie wel van voldoende ambitie getuigt. Zou hier niet meer de gedachte tot uitdrukking moeten komen dat de overheid een belangrijke leidende rol op zich moet nemen als *launching customer*? Zijn er wel voldoende economische prikkels voorhanden en moeten bestaande richtlijnen niet worden uitgebreid naar ecodesign en btw? Nederland kan tijdens het EU-voorzitterschap een grote rol spelen bij de implementatie van de Ecodesignrichtlijn. Hoe gaat de Staatssecretaris hieraan vormgeven?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de Staatssecretaris kennis heeft kunnen nemen van het manifest van De Groene Zaak, MVO Nederland, Circle Economy en veel andere Europese organisaties ten aanzien van het nieuwe EU-pakket Circulaire Economie. Klopt hun veronderstelling dat het voorgestelde pakket uiteindelijk een papieren instrument zal blijken te zijn vanwege het gebrek aan concrete doelen en mijlpalen? Zo nee, waarom niet? Is de Staatssecretaris bereid zich in de Milieuraad ten volle hard te maken voor concrete doelstellingen inzake circulair inkopen, producentenverantwoordelijkheid en een sterk ecodesign? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat wordt de precieze inzet van de Staatssecretaris?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen wat de Staatssecretaris vindt van het ontbreken van economische prikkels, gericht op consumenten. Is zij bijvoorbeeld bereid om in Europees en nationaal verband voor te stellen om de btw te differentiëren op circulaire gronden of dat in ieder geval mogelijk te maken voor individuele lidstaten? Kan de Staatssecretaris aangeven waarom problemen rond de huidige onderzoeksprogramma's niet aangepakt worden? Klopt de veronderstelling dat deze onderzoeksprogramma's onaantrekkelijk zijn voor met name mkb'ers vanwege lange wachttijden en complexe aanvragen en dat er geen initiatief wordt genomen voor een Europees onderzoekscentrum circulaire economie? Zo ja, wat is de Staatssecretaris voornemens hiertegen te ondernemen?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het klopt dat er funding wordt overwogen voor afvalverbrandingsovens. Zo ja, is de Staatssecretaris bereid hier krachtig verzet tegen aan te tekenen? Gezien de uiterst negatieve gevolgen die hieraan verbonden zijn voor mens en milieu, vinden deze leden dit haaks staan op het streven naar een maximaal circulaire economie.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zijn overtuigd van de noodzaak van een ambitieus pakket circulaire economie. Het nieuwe pakket zal op 2 december 2015 gepresenteerd worden. Op basis van wat er daarover tot nu toe naar buiten is gekomen is de verwachting dat het nieuwe pakket veel te weinig ambitie en maatregelen zal bevatten om daadwerkelijk een snelle transitie naar een circulaire economie te stimuleren. Deelt de Staatssecretaris deze zorg? De Europese Commissie zal het pakket op de aankomende Milieuraad presenteren. Is de Staatssecretaris bereid om tijdens deze Raad nog niet inhoudelijk te reageren op het pakket en het eerst met de Kamer te bespreken? Kan de Staatssecretaris aangeven welke onderdelen en maatregelen zij als absoluut noodzakelijke ingrediënten ziet voor een ambitieus pakket circulaire economie? De Staatssecretaris schrijft dat Nederland ervoor wil zorgen dat de partijen die de transitie zullen realiseren, een stem behouden in de ontwikkeling van het pakket. Op welke partijen doelt zij hier precies?

Terugkoppeling klimaattop

De leden van de PvdA-fractie vragen wanneer de terugkoppeling van de Klimaattop in Parijs precies plaats zal vinden. Zijn er nog herkansingen ingebouwd en/of overlegstructuren voor open eindjes?

Tussentijdse evaluatie EU Biodiversiteitsstrategie

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom er nog geen verbetering zichtbaar is op het hoofddoel van de Biodiversiteitsstrategie. Wat kan de fitness check gaan betekenen voor de Vogel- en Habitatrichtlijn? Een versoepeling? Waarom zijn er negen lidstaten die de fitness check liever overslaan?

De leden van de SP-fractie vragen of de Staatssecretaris kan toelichten op welke wijze wordt ingezet op het halen van de diversiteitsdoelen, voor zowel Nederland als binnen de EU. Welke concrete acties heeft de Staatssecretaris hierbij voor ogen? Op welke wijze kan hiervoor binnen EU-verband worden gepleit en kan de Nederlandse inzet verder toegelicht worden?

De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris of zij in het kader van de fitness check van de Vogel- en Habitatrichtlijnen bereid is ervoor te pleiten om de bescherming van habitats meer in samenwerking met andere lidstaten vorm te kunnen geven. Ziet de Staatssecretaris mogelijkheden om grensoverschrijdende samenwerking verder mogelijk te maken in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn? Is de Staatssecretaris bereid om het belang van de bescherming van habitats over grenzen ook naar voren te brengen in de gesprekken hierover in Brussel? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben reeds een uitgebreide reactie gegeven op de tussentijdse evaluatie van de EU 2020 Biodiversiteitsstrategie (Kamerstuk 21 501-30, nr. 887). Zij vragen de Staatssecretaris deze reactie mee te nemen naar de komende Milieuraad. Zij willen bij dezen nogmaals benadrukken teleurgesteld te zijn over de resultaten die zijn geboekt met de afgesproken bescherming van natuurgebieden en biodiversiteit. Slechts een van de zes doelen van de biodiversiteitsstrategie is enigszins op weg om in 2020 gehaald te worden; namelijk de bestrijding van exoten. Hiermee komt het hoofddoel om uiterlijk in 2020 het verlies aan biodiversiteit in Europa te stoppen niet eens in zicht. Dit terwijl het verlies van biodiversiteit al in 2010 gestopt had moeten worden.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren merken op dat de zeer slechte staat van de Nederlandse natuur en de afgenomen biodiversiteit voor het kabinet reden zouden moeten zijn om alle zeilen bij te zetten. Zij zien echter een weinig ambitieuze inzet. Graag krijgen zij een reactie waarom de Nederlandse inzet zich beperkt tot slechts een van zes doelen, namelijk de uitvoering van de Europese natuurwetgeving. Graag zien deze leden een stevige inzet op de overige doelen. Met name duurzame landbouw verdient veel meer aandacht van deze Staatssecretaris. De landbouw en veehouderij zijn namelijk de grootste veroorzakers van de afname in biodiversiteit en verslechtering van de natuur, maar zij blijven buiten schot. Tijdens een conferentie over de fitness check in Brussel oogstte Elsa Nickel, directeur-generaal natuurbescherming van het Duitse ministerie afgelopen maand minuten lang applaus vanwege haar kritiek op het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Zij concludeerde dat de doelstellingen van het GLB haaks staan op de natuurdoelstellingen. Het GLB steunt verdere industrialisering van de landbouw, terwijl dit type landbouw de natuur ernstig schaadt. Zonder herziening van het GLB blijft overig natuurbeleid dweilen met de kraan open. Graag een reactie op de kritiek die Duitsland heeft geuit op het GLB (http://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2015/11/Duitse-kritiek-op-GLB-en-evaluatie-Natura-2000-2722213W/?cmpid=NLCIboerderij_vandaag|2015-11-20|Duitse_kritiek_op_GLB_en_evaluatie_Natura_2000). Ziet de Staatssecretaris in dat juist ook Nederland een goed voorbeeld is van hoe het GLB de biodiversiteit en de natuur in ons land ernstige schade toebrengt? Graag krijgen deze leden ook een uitgebreide reactie op de studie naar van de «vergroening» van het GLB van het Duitse Instituut voor Agrarische Ecologie en Biodiversiteit (IFAB) en van het Instituut voor Europees Milieubeleid (IEEP) waaruit blijkt dat deze zogenaamde vergroening helemaal niets voorstelt en geen zichtbare resultaten boekt. Deze leden hebben er steeds op gewezen dat alleen het daadwerkelijk aanpakken van de enorme belasting van de landbouw op de natuur, door het gebruik van landbouwgif en kunstmest aan te pakken en in te zetten op agro-ecologische landbouwpraktijken de druk die de landbouw legt op haar omgeving kan verminderen.

Met betrekking tot de fitness check betreuren de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren dat Nederland zich niet uitspreekt voor behoud en betere implementatie van natuurrichtlijnen, terwijl landen als Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië, Polen, Slovenië, Roemenië en Kroatië en Luxemburg dit wel doen. Graag krijgen deze leden een reactie waarom Nederland zich hierover niet uitspreekt, terwijl uit de EU draft Emerging findings (http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/consultation/Fitness%20Check%20final%20draft%20emerging%20findings%20report.pdf) blijkt dat de Europese natuurregeling effectief is en de economische voordelen de kosten van de implementatie ver overstijgen. Voor deze leden is het nog steeds een raadsel hoe de inzet van Nederland «vereenvoudiging en meer flexibele en dynamische invulling van de Europese regels» bijdraagt aan het behalen van de natuurdoelen en waarom hiervoor gekozen wordt, nu blijkt dat vooral de implementatie flink tekortschiet. Graag krijgen deze leden hierop een reactie.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren maken zich zorgen over de uitvoering van het vijfde biodiversiteitsdoel «Betere bescherming tegen invasieve soorten». De door de Commissie voorgestelde lijst van invasieve exoten bevat soorten die niet aan de criteria voldoen, zoals de rode neusbeer. Deze dieren zullen daardoor uitgeroeid worden zonder enige noodzaak. Er zal in Brussel op 2 december 2015 over de exotenlijst worden gestemd. De leden van fractie van de Partij voor de Dieren vragen

de Staatssecretaris met spoed aan te dringen op uitstel van stemmingen. Graag krijgen zij hierop een tijdige reactie.

Presentatie werkprogramma EU-Voorzitterschap

De leden van de PvdA-fractie vragen welk tijdspad Nederland in gedachten heeft met betrekking tot het Nederlands voorzitterschap en de implementatie van de uitkomsten van de klimaattop. Welk tijdspad heeft Nederland in gedachten met betrekking tot het Nederlands voorzitterschap en het nieuwe ETS en de non-ETS-sectoren?

De leden van de D66-fractie constateren dat er in de geannoteerde agenda aandacht wordt besteed aan het Nederlandse werkprogramma voor de Milieuraad. Zij vragen of de Staatssecretaris de Kamer vóór het Kerstreces per afzonderlijke brief een (geüpdatet) uitgewerkt werkprogramma voor de Milieuraad kan doen toekomen, zodat recht wordt gedaan aan de informatiepositie van de Kamer op dit punt. Zo nee, waarom niet? Deze leden verwachten een (geüpdatete) toelichting op de onderwerpen die in deze geannoteerde agenda slechts kort worden aangestipt. Zij wijzen erop dat dit losstaat van wat reeds door de vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu is verzocht, aangezien het daarbij slechts gaat om een overzicht van de activiteiten die door het Nederlandse voorzitterschap zullen worden georganiseerd op het werkterrein van de vaste commissie.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie merken op dat de Staatssecretaris het onderwerp van het zo snel mogelijk uitfaseren van hormoonverstorende stoffen in een eerder stadium heeft benoemd als een van de prioriteiten van Nederland tijdens zijn EU-voorzitterschap. Dit belangrijke onderwerp wordt nu niet meer genoemd in de lijst van onderwerpen die de Staatssecretaris wil presenteren als haar werkprogramma. Waarom niet? Deze leden zien dit graag wederom toegevoegd.

Verslag van de Milieuraad d.d. 26 oktober 2015

Herziening EU Emissiehandelssysteem

Ten aanzien van het voorstel voor de herziening van het ETS, legde het Luxemburgse voorzitterschap drie vragen voor, zo lezen de leden van de VVD-fractie. Als laatste vroeg het voorzitterschap of de voorgestelde financieringsmechanismen voldoende zijn om de nodige publieke en private investeringen te mobiliseren. Wat was het antwoord van Nederland op deze vraag?

De leden van de VVD-fractie lezen dat Nederland vroeg om verdergaande maatregelen om de administratieve lasten van het ETS te beperken. In verdere ambtelijke onderhandelingen zal Nederland hiervoor concrete voorstellen van de Nederlandse Emissieautoriteit over het voetlicht brengen. Welke voorstellen betreft dit?

2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling

De leden van de VVD-fractie vragen wat de inbreng van Nederland op dit punt is.

Overige

De leden van de VVD-fractie vragen of er tijdens het Nederlandse voorzitterschap aandacht zal worden besteed aan de implementatie van de RDE-test. Zo ja, op welke wijze?

De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris of zij meer inzicht heeft gekregen of andere autofabrikanten dan Volkswagen eveneens uitstootgegevens, zoals CO₂-verbruikscijfers, hebben gemanipuleerd. Zijn er andere indicaties, zo vragen deze leden, dat de nu gebruikte emissiefactoren voor bepaalde modellen niet overeenkomen met de werkelijke uitstoot? Zo ja, wat gaat de Staatssecretaris hiermee doen? Daarnaast vragen deze leden aan de Staatssecretaris of zij inzichtelijk kan maken hoeveel belastinggeld naar verwachting onterecht is toegekend in verband met opgegeven onjuiste gegevens over normaal gebruik van auto's. In navolging van deze vraag vragen de leden van de CDA-fractie of de Staatssecretaris bereid is om het onterecht toegekende belastingvoordeel te verhalen bij de desbetreffende autofabrikanten. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe ziet dit proces eruit en wordt hiervoor actie ondernomen?

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat afgelopen jaren veel voertuigen in Nederland belastingkorting hebben gehad op basis van de CO₂-uitstoot die de autofabrikanten rapporteerden en de verwachte afname van luchtemissies. Inmiddels blijkt dat Volkswagen niet alleen gesjoemeld heeft met NO_x-uitstootcijfers van dieselveertuigen, maar ook met de CO₂-cijfers (en daarmee met de brandstofverbruikscijfers). De vloot draagt daarmee niet voldoende bij aan het halen van de Nederlandse klimaat- en luchtkwaliteitsdoelen. Gaat het kabinet onderzoeken welke fabrikanten sjoemelen met de CO₂-verbruikscijfers en hoeveel onterecht belastingvoordeel hiermee gemoeid is? Is het kabinet bereid deze onterechte belastingvoordelen te verhalen op de sjoemelende fabrikanten en dit geld in te zetten voor versnelling van de reductie van de klimaatuitstoot van vervoer? De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of het kabinet ingaat op het aanbod van de top van Volkswagen om de belastingvoordelen terug te betalen middels een naheffing. Het is van belang dat er snel duidelijkheid komt over de gevolgen voor de klimaatdoelen. Deze leden vragen het kabinet zich in de Milieuraad hard te maken voor een breed onderzoek onder autofabrikanten zodat snel duidelijk wordt wat de feitelijke prestaties zijn.

De leden van de ChristenUnie-fractie merken ook op dat er duidelijkheid moet komen over de relatie tussen de huidige emissiefactoren zoals gebruikt in de modellen waarmee de luchtkwaliteit wordt berekend en de praktijkuitstoot van auto's. Aangezien luchtkwaliteitsmodellen uitgangspunt zijn voor beleidsbeslissingen is het zeer belangrijk dat de daarin opgenomen uitstootwaarden een goede afspiegeling geven van de werkelijke uitstoot. Is de Staatssecretaris bereid te laten onderzoeken in hoeverre de emissiefactoren, zoals nu gebruikt bij de berekeningen van de luchtkwaliteit, overeenkomen met de werkelijke praktijkuitstoot van verschillende modellen, en om de emissiefactoren, indien nodig, aan te passen aan de praktijkuitstoot? Een vergelijking van gemeten en berekende concentraties kan als basis dienen om eventuele inconsistenties op het spoor te komen. De leden van de ChristenUnie-fractie vernemen graag wanneer de modellen voor het laatst herijkt zijn en op welke termijn dit weer gaat gebeuren, nu ook het landelijke meetnet roet is uitgebreid.

II Reactie van de Minister

Hierbij treft u per onderwerp de antwoorden op de schriftelijke vragen aan die de vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu op 25 november jl. heeft ingebracht. De antwoorden voor het onderwerp biodiversiteit bied ik u mede namens de Staatssecretaris van Economische Zaken aan.

Uw Kamer heeft vragen gesteld over de inhoud van het circulaire economiepakket van de Europese Commissie. Deze vragen kunnen niet beantwoord worden, omdat het pakket pas op 2 december gepubliceerd wordt. Vragen over dit pakket zullen worden beantwoord in het kabinetsstandpunt over dit pakket, dat u in januari 2016 ontvangt in de vorm van een BNC-fiche. Uiteraard zal ik wel ingaan op de vragen naar de Nederlandse ambitie ten aanzien van dit pakket.

NEC-richtlijn

De leden van de PvdA, SP, CDA, D66 en PvdD-fracties hebben vragen gesteld over een mogelijk methaanplafond onder de NEC-Richtlijn.

Zoals aangegeven door de D66-fractie is methaan een broeikasgas, dat ook bijdraagt aan de vorming van ozon. Het is daarmee een heel belangrijke stof in het kader van klimaatbeleid.

Nederland heeft nog geen standpunt kunnen innemen ten aanzien van een methaanplafond omdat de beschikbare technische en economische onderbouwing hiervoor onvoldoende is. Een aantal van de vragen over het methaanplafond is dan ook voor mij nog niet te beantwoorden. Samen met andere lidstaten heb ik de Commissie gevraagd om een verbeterde onderbouwing. Ik zal dit verzoek tijdens de Milieuraad herhalen.

De leden van de PvdA-fractie spreken hun bezorgdheid uit over «onvoorziene (economische) ontwikkelingen» die mogelijk tot gevolg zouden hebben dat de doelen van de richtlijn niet gehaald (hoeven te) worden.

Het klopt dat enkele lidstaten ervoor pleiten om een zekere mate van flexibiliteit in de NEC-Richtlijn op te nemen, waaronder een voorziening voor «onvoorziene (economische) ontwikkelingen». De Europese Commissie en meerdere Lidstaten, waaronder Nederland, steunen deze flexibiliteit slechts zeer beperkt. Het idee achter de Richtlijn is juist dat toekomstige ontwikkelingen niet moeten leiden tot een stijging van de uitstoot. De enige uitzondering die door de Raad en de Commissie gesteund wordt is de energiezekerheid in een lidstaat. Bij bepaalde onvoorziene omstandigheden (bijvoorbeeld de uitval van centrales of beschikbare brandstoffen) kan de Commissie toestaan dat een lidstaat uiterlijk drie jaar later moet voldoen aan de gestelde plafonds. Uiteraard gaat het hier om een voorstel dat nog besproken moet worden met het Europees parlement.

De leden van de VVD en PvdA-fracties vragen naar de positie van de Raad ten aanzien van een bindend plafond voor 2025.

Op dit moment is de grote meerderheid van de Raad niet voor een bindend plafond voor 2025. Ik heb slechts beperkt inzicht in de redenen van andere Lidstaten. Nederland is van mening dat het efficiënter kan zijn om de maatregelen dichterbij 2030 te realiseren. Dit standpunt wordt door een aantal andere Lidstaten gedeeld.

De leden van de VVD en SP-fracties vragen hoe Nederland om zal gaan met het voor Nederland voorgestelde reductiepercentage voor niet-methaan vluchtige organische stoffen (NMVOS).

Ik verwacht dat Nederland het voorgestelde reductiepercentage voor NMVOS kan halen zonder aanvullend beleid. Dit gebeurt deels door middel van productiebeleid; het uitfaseren of verminderen van NMVOS uit specifieke producten en deels door bronmaatregelen in de industrie. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het verminderen van emissies bij op- en overslag van brandstoffen en vermindering van emissies uit de chemische

industrie. Voor een groot deel van dit beleid is Nederland afhankelijk van Europees product- en bronbeleid. Het is daarom belangrijk dat dit Europese beleid ambitieus is.

De leden van de PvdA-fractie vragen mij waarom de reductie-cijfers gebaseerd zijn op verkeerde gegevens en op welke percentages Nederland inzet.

De Europese Commissie had een ander beeld van de basiscijfers voor 2005 en de ramingen voor 2030. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft op mijn verzoek gekeken met welke maatregelen de ambitie van de Europese Commissie kosteneffectief ingevuld kan worden. Inmiddels heeft de Commissie haar cijfers opnieuw bekeken en zijn de percentages elkaar voldoende genaderd, ook voor NMVOS.

Zowel de leden van de VVD-fractie als de leden van de PvdA-fractie vragen naar de planning van het onderhandelings-traject voor de NEC-richtlijn.

Naar verwachting zullen in januari 2016 ook de laatste landen klaar zijn met hun kosten-batenanalyse van de reductiepercentages. Dit betekent dat het niet meer realistisch lijkt dat het Luxemburgs voorzitterschap een volledige algemene oriëntatie (Raadspositie) kan bereiken tijdens de Milieuraad in december.

Nederland zal als aankomend voorzitter begin 2016 de draad weer oppakken en zich richten op het vaststellen van een Raadspositie. We zullen er alles aan doen om de onderhandelingen met het Europees parlement zo snel mogelijk te kunnen starten. Bij een voorspoedig verloop is een politiek akkoord over dit dossier tijdens ons voorzitterschap nog mogelijk.

Circulaire economie

De leden van de CDA, D66 en PvdD-fracties hebben vragen gesteld die betrekking hebben op een appreciatie van het circulaire economiepakket. Het gaat om vragen over concrete ambities en maatregelen, bijvoorbeeld ten aanzien van ecodesign, inzet op onderdelen van het pakket tijdens het Voorzitterschap en de effecten hiervan, over plastic soep, over de rol van marktmechanismen, over lange versus korte termijn, over het ambitieniveau en mogelijke impact van het pakket, en over mijn inzet in de Milieuraad op circulair inkopen, producentenverantwoordelijkheid en Ecodesign, een onderzoekscentrum en afvalverbrandingsovens.

Het circulaire economiepakket van de Commissie wordt op 2 december a.s. gepubliceerd. De appreciatie van die voorstellen zal ik u doen toekomen in de vorm van een BNC-fiche (kabinetsstandpunt) in januari 2016. Bij de beantwoording van uw vragen kan ik niet vooruit lopen op de inhoud van het pakket of het kabinetsstandpunt hierover. Wel kan ik aangeven wat mijn ambitie is ten aanzien van de behandeling van het voorstel tijdens het Nederlandse Voorzitterschap; zie hiervoor mijn reactie op onderstaande vragen.

De leden van de PvdD-fractie vragen mij aan te geven welke onderdelen en maatregelen ik als absoluut noodzakelijke ingrediënten zie voor een ambitieus circulaire economiepakket.

Op 23 juni jl. heeft u de *position paper* en de aanvullende voorstellen ontvangen (Kamerstuk 22 112, nr. 1979) die Nederland heeft aangeboden als een handreiking aan de Europese Commissie voor het nieuwe voorstel over circulaire economie. Deze documenten geven de onderdelen en maatregelen weer die ik als noodzakelijk zie voor een ambitieus circulaire

economiepakket. Niettemin zult u nog het kabinetstandpunt op basis van het daadwerkelijke Commissievoorstel ontvangen.

De leden van de VVD, GroenLinks en PvdD-fracties vragen naar mijn inbreng ten aanzien van het circulaire economiepakket in de Milieuraad.

Circulaire economie is één van mijn prioriteiten voor het Nederlandse EU-Voorzitterschap. Mijn rol is daarbij om een onpartijdige en betrouwbare voorzitter en bemiddelaar te zijn. Ik ga mij inzetten voor een breed gedragen en ambitieus standpunt van de Raad.

In de Milieuraad van 16 december zal de Europese Commissie dit pakket presenteren. Er zal geen inhoudelijk debat plaatsvinden; het is dan ook niet gepast om de Nederlandse standpunten voor het voetlicht te brengen. De Nederlandse inbreng voor het pakket heb ik voorafgaand aan het Voorzitterschap reeds met de Commissie en Lidstaten gecommuniceerd. Tijdens deze Raad zal ik wel toelichten hoe ik mijn Voorzitterschap invul, ook op het gebied van circulaire economie.

De leden van de PvdA-fractie vragen op welke wijze ik aandacht wil vragen voor het economische belang van het circulaire economiepakket. Ook vragen zij of ik daarbij in het oog zal houden dat de duurzaamheidsdoelstellingen niet vergeten worden.

In het beleid voor een circulaire economie komen milieudoelen samen met economische doelen. Dit vereist een integrale aanpak. In Nederland komt dit naar voren in het kabinetsbrede programma circulaire economie waar uw Kamer naar heeft gevraagd tijdens de begrotingsbehandeling op 28 oktober jl. Tijdens het Voorzitterschap wil ik een integrale aanpak voortzetten door het voorstel zowel in de Milieuraad als in de Raad voor Concurrentievermogen te behandelen. Hiervoor werk ik nauw samen met mijn collega Minister Kamp. Het waarborgen van milieukwaliteit en duurzaamheid en de economische belangen spelen hierbij beide een rol.

De leden van de D66-fractie vragen om een reactie op het manifest «More prosperity, new jobs. Manifesto on Circular Economy Policy in the EU» van o.a. de Groene Zaak en MVO Nederland.

Dit manifest biedt belangrijke aanknopingspunten voor nationaal en Europees beleid voor een circulaire economie. Ik geloof dat dit manifest een bijdrage levert aan de discussie en gedachtevorming in Europa. Ik wil dan ook kijken of we hier tijdens de Europese stakeholderbijeenkomst over circulaire economie op 25 en 26 januari a.s. aandacht aan kunnen besteden. In het kabinetsbrede programma zullen de ideeën van dit manifest worden meegenomen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar mijn mening over het ontbreken van economische prikkels gericht op consumenten, en vragen of ik in Europees en nationaal verband wil voorstellen om btw te differentiëren op circulaire gronden.

Het kabinet is niet van mening dat economische prikkels gericht op consumenten ontbreken. Zo zet het kabinet nu al in op instrumenten als voorlichting, convenanten, normering en subsidies. Ook de afvalstoffenbelasting die per 1 januari is verbreed draagt bij aan een circulaire economie.

De btw is een Europese geharmoniseerde belasting. Differentiatie van de btw-tarieven op circulaire gronden is zowel Europees als nationaal binnen de huidige btw-systematiek geen reële optie. Nationaal mag Nederland slechts een verlaagd btw-tarief toepassen op goederen en diensten die

limitatief staan opgesomd in bijlage III bij de Europese btw-richtlijn. Daarnaast geldt binnen de btw het zogenoemde «neutraliteitsbeginsel». Dit beginsel houdt in dat soortgelijke producten en diensten voor de btw hetzelfde moeten worden behandeld. Zo mag geen onderscheid worden gemaakt tussen een duurzaam product en een niet-duurzaam product. De Europese Commissie overweegt wel om de tariefbepalingen van de btw-richtlijn te moderniseren.

De leden van PvdD-fractie vragen welke partijen ik een stem wil geven in de ontwikkeling van het circulaire economiepakket.

Om een daadwerkelijke systeemverandering in de EU te kunnen faciliteren vind ik het belangrijk dat we een inclusieve en integrale aanpak hanteren. Vóór de discussies over het Commissievoorstel in Raad organiseer ik daarom op 25 en 26 januari samen met de Europese Commissie een stakeholderbijeenkomst, «*Unwrapping the Package*». Bedrijven, NGO's en andere niet-statelijke actoren krijgen daar de gelegenheid om in dialoog te treden over het nieuwe voorstel. Ik wil Lidstaten graag inspireren met signalen en concrete voorbeelden uit de samenleving. Mijn intentie is om de uitkomsten van deze stakeholderbijeenkomst mee te nemen naar de Milieuraad in maart en deze daar onder de aandacht te brengen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of onderzoeksprogramma's voor het MKB onaantrekkelijk zijn vanwege lange wachttijden en complexe aanvragen en of er geen initiatief wordt genomen voor een Europees onderzoekscentrum voor circulaire economie.

In het nieuwe werkprogramma van Horizon2020, «Industry 2020 and the Circular Economy», is 600 M€ begroot voor innovatieve en demonstratieve projecten. Daarnaast zijn ook belangrijke gelden beschikbaar binnen het cohesiebeleid waar de circulaire economie ook een van de prioriteiten is.

Mijn collega's van EZ en OCW zijn verantwoordelijk voor de algemene inzet van Horizon2020 gelden, en dat betreft ook de verdeling van gelden tussen MKB en grotere bedrijven. Ik deel uw zorg dat het MKB niet makkelijk blijkt te kunnen deelnemen, ondanks dat daarvoor voorzieningen zijn getroffen binnen Horizon2020 en op nationaal niveau. We kunnen wel vaststellen dat de Europese doelstelling van 15% voor deelname van het MKB gerealiseerd wordt; dat was zo onder het voorgaande kaderprogramma KP7 en de verwachting is dat dit ook gehaald wordt onder het huidige onderzoeksprogramma. Op nationaal niveau kunnen alle ondernemers een beroep doen op de advisering door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Ook mijn ministerie verleent daartoe opdracht.

Niettemin is er wellicht meer aandacht nodig. In samenwerking met mijn collega van EZ onderzoek ik momenteel op welke wijze wij het Nederlandse MKB het meest effectief kunnen steunen in hun succesvolle deelname aan Horizon2020.

Terugkoppeling klimaatop

De leden van de PvdA-fractie vragen wanneer de terugkoppeling van de klimaatop in Parijs precies plaats zal vinden en of er nog herkansingen en/of overlegstructuren voor open eindjes ingebouwd zijn.

Naar verwachting zullen eerste terugkoppelingen plaatsvinden tijdens de Milieuraad van 16 december 2015 en vervolgens tijdens de Europese Raad van 17 december 2015. In oktober 2014 heeft de Europese Raad geconcludeerd dat het, ook na de klimaatonderhandelingen in Parijs, de verdere

invulling en uitwerking van het Klimaat- en Energiepakket 2030 zal blijven volgen en van gedachten zal wisselen over de verdere strategie. Mogelijk zal dit in maart gebeuren op basis van een door de Europese Commissie opgestelde analyse van de uitkomsten van Parijs.

Parijs zelf zal naast een hopelijk juridisch bindend akkoord ook een besluit moeten opleveren over de verdere uitwerking van het akkoord. Dat zal op mondiaal niveau vanaf 2016 gebeuren, eerst in mei in Bonn en vervolgens in december in Marrakech.

Tussentijdse evaluatie EU Biodiversiteitstrategie

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom er nog geen verbetering zichtbaar is op het hoofdoel van de Biodiversiteitstrategie.

De tussentijdse evaluatie is voornamelijk gebaseerd op het rapport «State of Nature» van het Europese Milieuagentschap en op de informatie uit de 5^e nationale rapportages van de Conventie inzake Biologische Diversiteit van de Europese Lidstaten. Uit de brief die de Staatssecretaris van EZ u 29 juni jl. hierover stuurde (Kamerstuk 26 407, nr. 99) blijkt waarom er nog geen verbetering zichtbaar is op het hoofdoel van de Biodiversiteitstrategie.

De leden van de PvdA-fractie willen weten wat de *fitness check* kan betekenen voor de Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR). De leden van de PvdD-fractie vragen zich af hoe de Nederlandse inzet – een flexibele en dynamische invulling van de Europese regels – bijdraagt aan het behalen van de natuurdoelen.

De Europese natuurdoelen staan voor het kabinet niet ter discussie. Mede dankzij de VHR is de neergang van de biodiversiteit in algemene zin gestopt. Wel moeten er verdere stappen gezet worden, zoals ook blijkt uit verschillende rapporten die in de afgelopen maanden zijn uitgekomen over de staat van de natuur. In de Rijksnatuurvisie is bijvoorbeeld aangegeven dat koppeling van natuurontwikkeling en -verbetering aan andere maatschappelijke opgaven, zoals waterbeheer, kan bijdragen aan een betere natuur. Gezien wordt nu dat deze koppeling niet altijd goed uitgevoerd kan worden. De uitvoering van de VHR moet dit beter mogelijk maken, waarbij het kabinet dit bij voorkeur binnen de bestaande Richtlijnen ziet.

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom negen lidstaten de *fitness check* liever overslaan. De leden van de PvdD-fractie willen weten waarom Nederland zich niet uitspreekt vóór behoud en betere implementatie van de natuurrichtlijnen.

Negen lidstaten hebben een brief aan de Europese Commissie gestuurd met de oproep de VHR niet te wijzigen. De ondertekenaars willen de aandacht richten op de implementatie en zijn bereid mee te werken aan verbetering van de praktische uitvoering. Deze oproep loopt vooruit op de afronding van de *fitness check* en op de inhoudelijke discussie over hoe om te gaan met de ondervonden knelpunten, waarmee deze volgens het kabinet voorbarig is.

De leden van de SP-fractie willen weten op welke wijze wordt ingezet op het halen van de biodiversiteitsdoelen, voor zowel Nederland als binnen de EU.

De Staatssecretaris van EZ heeft uw Kamer per brief geïnformeerd over de Nederlandse en Europese inzet op het halen van de biodiversiteitsdoelen (Kamerstuk 26 407, nr. 100).

De leden van de CDA-fractie vragen naar mogelijkheden om grensoverschrijdende samenwerking voor de bescherming van habitats verder mogelijk te maken in het kader van de VHR.

Er bestaan binnen de VHR mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking. In het kader van de *fitness check* wil de Staatssecretaris van EZ nagaan in hoeverre er meer mogelijkheden benut kunnen worden, waarbij het realiseren van de natuurdoelen voor het kabinet voorop blijft staan.

De leden van de PvdD-fractie vragen waarom de Nederlandse inzet zich beperkt tot één van de zes doelen van de EU Biodiversiteitsstrategie.

Zoals blijkt uit een eerdere brief aan uw Kamer (Kamerstuk 26 407, nr. 100) zet Nederland in op het behalen van alle zes de doelen.

De leden van de PvdD-fractie ontvangen graag een reactie op de kritiek die Duitsland heeft geuit op het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

In 2013 is het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid voor de periode 2014 – 2020 vastgesteld door de Raad en het Europees parlement. In de aanloop naar een discussie over de herziening van het GLB na 2020 of een eventuele tussentijdse evaluatie zijn alle bijdragen aan de discussie welkom.

De leden van de PvdD-fractie ontvangen graag een uitgebreide reactie op de studie naar «vergroening» van het GLB door het Duitse Instituut voor Agrarische Ecologie en Biodiversiteit (IFAB) en het Instituut voor Europees Milieubeleid (IEEP).

Deze studie beschrijft de invulling van de vergroeningsmaatregelen door een aantal lidstaten (waaronder Nederland) en geeft daar een oordeel over. De vergroeningsmaatregelen zijn sinds het begin van 2015 van kracht. Het kabinet acht het niet goed mogelijk om binnen één jaar nadat de maatregelen in werking zijn getreden een oordeel te geven over het effect van de maatregelen.

De leden van de PvdD-fractie willen dat aangedrongen wordt op uitstel van stemmingen over de exotenlijst.

De Staatssecretaris van EZ is bereid de Europese Commissie te verzoeken de stemming, die gepland is op 4 december 2015, enige tijd uit te stellen.

Presentatie werkprogramma EU-Voorzitterschap

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd welk tijdspad Nederland tijdens het Voorzitterschap in gedachten heeft voor wat betreft de implementatie van de resultaten van de klimaatop en de voorstellen voor ETS en non-ETS.

Ik wil de follow-up van de mondiale klimaatonderhandelingen behandelen in de Milieuraad van maart. De precieze vorm van agendering hangt uiteraard af van de uitkomsten van de klimaatop in Parijs. De voorstellen voor ETS en non-ETS wil ik zo mogelijk in samenhang agenderen op de Milieuraad van juni. Welke vorm die bespreking zal nemen hangt natuurlijk af van de voortgang die we tot die tijd kunnen realiseren en de richting waarin de discussies zich bewegen.

De leden van de PvdD-fractie willen weten waarom de uitfasering van hormoonverstorende stoffen niet meer genoemd wordt in het kader van de presentatie van het werkprogramma.

In het werkprogramma ontbreekt inderdaad het onderwerp hormoonverstorende stoffen. De reden is dat belangrijke activiteiten van de Europese Commissie nog niet zijn afgerond, zoals het opstellen van criteria voor

identificatie van deze stoffen. Het voorstel hiertoe van de Commissie wordt pas na het Nederlandse Voorzitterschap verwacht en kan daardoor geen onderdeel vormen van het werkprogramma van Nederland. Het adequaat reguleren van hormoonverstorende stoffen blijft zeker een belangrijk punt waar ik me voor in zet, in samenwerking met mijn collega's van VWS, SZW en EZ.

De leden van de D66-fractie zouden graag een uitgewerkt werkprogramma voor de Milieuraad tijdens het Nederlands Voorzitterschap ontvangen.

De Staat van de Unie, die op 16 november jl. aan uw Kamer gestuurd is (Kamerstuk 34 166, nr. 22), gaat in op de dossiers waar Nederland in de diverse Raadsformaties mee aan de slag gaat. Ook de inzet voor de dossiers in de Milieuraad wordt hierin toegelicht.

Herziening EU emissiehandelssysteem

De leden van de VVD-fractie vragen naar de Nederlandse inbreng in de Milieuraad van 26 oktober ten aanzien van financieringsmechanismen onder het ETS.

De Nederlandse inbreng in deze Milieuraad was gericht op bescherming tegen koolstoflekkage en het beperken van de administratieve lasten van het ETS. Het kabinet is van mening dat het ETS-voorstel voldoende financieringsmechanismen biedt.

De leden van de VVD-fractie willen ook meer weten over de voorstellen gericht op het beperken van de administratieve lasten van het ETS.

Deze voorstellen zijn voor een deel gericht op de «eenvoudige emittenten». Dat zijn bedrijven waarvan de emissies eenvoudig op basis van hun gasrekening kunnen worden bepaald. In Nederland zijn er ongeveer 200 eenvoudige emittenten. De administratieve lasten kunnen voor deze groep beperkt worden door het monitoringsplan door generieke regels te vervangen en de plicht op te heffen om een gedetailleerd emissieverslag op te stellen. Andere voorstellen zijn er onder meer op gericht om automatisering van het inleveren van emissierechten binnen de richtlijn mogelijk te maken en de termijnen voor toewijzing en storting van emissierechten en nalevingshandelingen te verruimen.

2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling

De leden van de VVD-fractie vragen wat de inbreng van Nederland is op de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling.

De 2030 Agenda is voor de Milieuraad in december niet geagendeerd. Desondanks vind ik het belangrijk dat wij de implementatie van deze universele agenda waarborgen, zowel nationaal als internationaal. De aankondiging van het Commissievoorstel «Volgende stappen voor een duurzame Europese toekomst», om economische groei en duurzaamheid ook in de periode na 2020 te waarborgen, zie ik dan ook als een belangrijk initiatief. Als Voorzitter zal ik de Milieuraad benutten om de Europese gedachtevorming hierover verder te brengen.

Nationaal brengt het Planbureau voor de Leefomgeving in kaart wat de Agenda 2030 zou kunnen betekenen voor de nationale beleidsuitdagingen op het gebied van duurzaamheid en leefomgeving. Het rapport wordt dit jaar nog gepubliceerd.

Overige: Volkswagen en Real Driving Emissions

De leden van de ChristenUnie, SP, VVD en CDA-fracties stellen vragen naar aanleiding van de fraude door Volkswagen.

Sinds bekend is geworden dat Volkswagen op grote schaal heeft gefraudeerd met dieselloertuigen, is regelmatig met uw Kamer van gedachten gewisseld over de inzet in Europa ten aanzien van de Real Driving Emissions-testprocedure en de gevolgen voor het (inter-)nationale milieubeleid. Op 27 november jl. is een brief aan uw Kamer verstuurd met een update van het Volkswagen-dossier, waarin naast de softwarefraude aandacht geschonken wordt aan de onregelmatigheden bij de CO₂-uitstoot (Kamerstuk 31 209, nr. 176). De onderwerpen waarover de leden van de SP-fractie, de CDA-fractie en de ChristenUnie-fractie vragen hebben gesteld, komen in deze brief in de orde. Daarnaast is de Staatssecretaris van Financiën in antwoord op vragen van het lid-Van Tongeren uitgebreid ingegaan op de eventueel misgelopen belastinginkomsten Aanhangsel Handelingen II 2015/16, nr. 664). Deze antwoorden heeft u op 25 november 2015 ontvangen. Aanvullende vragen kunnen betrokken worden bij het plenair debat over het Volkswagen-dossier. In aanloop daar naartoe organiseert uw Kamer op 2 december een technische briefing.

In hoeverre aan de implementatie van de RDE-testprocedure aandacht zal worden besteed tijdens het Nederlands Voorzitterschap is nog niet bekend. Het is denkbaar dat de beoordeling van het voorstel door de Raad zal plaatsvinden onder Nederlands voorzitterschap.